

ENTREVISTA

FRANCESC TORRALBA

“Ha desaparegut tot un escenari, la nostra societat és gasosa”

Vivim temps incerts. Accelerats en una cursa contra el temps, ofegats per un excés d'informació, amb la sensació d'haver perdut els referents sòlids. El filòsof Francesc Torralba fa un diagnòstic del moment i apunta un rumb per navegar enmig d'aquesta boira al llibre 'Món volàtil' (Ed. Columna). “Necessitem mapes, cartografies culturals, plànols per orientar-nos, per saber on som, cap a on anem, què és el que està passant.”

**Text: Jordi Vilarrodà
Fotografia: Jordi Puig**

El títol del seu llibre ens remet a la *societat líquida* de què parlava Zygmunt Bauman, citada fins a la *sacietat*. Però va més enllà...

Bauman és un referent per a mi, vaig tenir ocasió de compartir-hi una taula rodona a Barcelona. Però és veritat que ja no vivim en una societat líquida, sinó gasosa o volàtil. El líquid, tot i ser fluid, el pots identificar: l'aigua ara baixa per una cascada, ara fa un meandre... però sempre és aigua, en diferents formes. I també és adaptable al continent. En canvi, allò que és volàtil és més imperceptible, genera vertigen... i desapareix. Allò que es volatilitza és perquè es fragmenta en l'aire, es divideix en un munt de partícules. I crec que això és el que està passant. Amb la crisi econòmica s'han volatilitzat, per exemple, empreses que havien durat cent anys i que no han pogut resistir l'embat d'ara. A Catalunya, s'han volatilitzat partits polítics, els seus dirigents... Ha desaparegut tot un escenari. I podem aplicar-ho a les relacions personals, també. La nostra societat és gasosa.

El primer problema ja és fer la diagnosi. No ens podem d'acord ni en el nom amb què es pot designar el nostre temps: *postmodernitat*, *tardomodernitat*, *societat del cansament*, *era el buit*...

Als que ens agrada estudiar la cultura, en llegim els analistes –Lipovetsky, Giddens, o el mateix Bauman– i veiem que intenten fer un retrat. El diagnòstic del moment actual és un retrat en moviment. Tu pots fer la fotografia, i els elements que hi són queden allà quietes,

però ja no representa aquella realitat. Perquè mires la fotografia i ja hi ha *absents*. El problema dels diagnòstics, en una societat volàtil, és que els hem de fer amb humilitat, amb cautela, i assegurant que són provisionals. Depenem de moltes variables exògenes, de canvis econòmics, socials o polítics.

L'amor, la llibertat, la felicitat, l'amistat, la solidaritat... Hem pervertit el sentit d'aquests conceptes o només l'hem canviat?

Ens hem quedat en l'epidermis. Els que som filòsofs, o els filòlegs, volem anar a buscar l'origen d'un mot, i quins significats ha tingut des d'aquest origen, generalment grec o llatí. Quan ho apliques a alguns conceptes, quedes parat. Llibertat, per exemple: llibertat és triar entre pizza margarita o pizza napolitana, o entre un cotxe blanc i un de negre? Reduïm llibertat a lliure arbitri. Ja no relacionem la llibertat amb el projecte de vida, amb la capacitat de deixar-nos anar de tot allò que ens subjuga, com la societat de consum. Hem reduït la llibertat a un pur mecanisme de decisió entre dos objectes de consum.

La felicitat, per exemple, també l'hem convertida en un producte de consum, que pensem que es pot comprar...

I llavors ho confonem amb confort. O amb plaer. Que està molt bé, però que no és *felicitat*. Conec persones amb un gran confort, un gran benestar material, però que se senten profundament desgraciades. Per altra banda, hi ha qui viu en una gran precarietat i que tenen una vida plena. Hem fet servir les paraules tan epidèrmicament que al final ja no diuen res. Amistat? Algun dels meus alumnes em diu que té cinc-cents amics del

EL MAGAZÍN

Divendres, 9 de novembre de 2018

REPORTATGE ■

Barcelona i Sant Petersburg,
les ciutats que van marcar
Montserrat Roig

ECONOMIA ■

La 'Taxa Google' pretén
gravar els ingressos de les
empreses tecnològiques

TECNOLOGIA ■

Una pantalla plegable de
Samsung converteix el
telèfon en una tauleta

FRANCESC TORRALBA

"Ens estan colonitzant l'espai privat"

Facebook... vostè no té res, home! Sap què és el vincle de l'amistat? Potser el té amb quatre o cinc persones. La resta és fum, també volàtil. El que deia Espriu, de salvar els mots, ho hem de fer. Si no, hem destruït el nostre mitjà bàsic de comunicació. I ho hem de fer des de les humanitats.

En aquest món volàtil, on podem agafar-nos? Els més grans disposem d'altres recursos, dels vells conceptes. Però, i les noves generacions que ja no han conegut res més?

Sí, aquesta generació del món volàtil també necessita d'algunes certeses. I les tenen. Quan pregunto als mateixos alumnes amb qui poden comptar incondicionalment, solen dir: "Els pares". La família, tots els tipus de família que hi ha, és el valor més cotitzat per ells. I fixi's que és un valor tradicional. Són conscients que és el seu aixopluc, la seva bombolla. Altres diran que són els amics de debò, no els del Facebook, aquells als qui pots trucar a les 4 de la matinada i s'hi posaran. I potser per a una dona gran serà déu, la pregària, allò que la sosté quan tot li ha fallat. En qualsevol cas, tot ésser humà necessita aquesta terra ferma, i la troba en llocs diferents. És una necessitat molt humana, per no sentir vertigen.

Ara que parla de Déu, diu al llibre que ha estat substituït per déus menors. Quin són?

Un *politeisme escumós*. Tu et banyes i quan surts deixes a la banyera una escuma blanca, tot bonica, però oi que al cap de mitja hora ja no hi ha res? Doncs és això. Ídols transitoris: actors, esportistes... generen mimesi i adoració, però són transitoris. Només cal que l'esportista s'hagi dopat perquè deixi de ser ídol, o no recordem què va passar amb Lance Armstrong? O que el cantant mori d'una sobredosi perquè desaparegui de l'horitzó. Els déus d'aquest *politeisme escumós* són tan volàtils com nosaltres, i per això no ens salven de res.

La gent també busca refugi en noves espiritualitats, o pràctiques pseudoespirituals...

Aquesta inestabilitat i desassossec porta a la recerca de pau, d'una mica de calma. I sovint, ho hem de reconèixer que les grans savieses orientals ofereixen unes tècniques i mecanismes de concentració, de meditació, que són enormement higiènics des del punt de vista mental. Tot l'auge del ioga, el zen, el taitxí... persegueix la tranquil·litat de l'ànima que el món exterior no em dona però que mirem de trobar en el món interior.

Diu que hi ha paraules prohibides. I no perquè les prohibeixi cap tribunal, sinó nosaltres mateixos...

Autocensura, i tant!

Compromís, malaltia, fracàs, fins i tot desconexió!

Prohibit desconnectar-se! Fins i tot el cap de setmana. Ha d'estar connectat, vostè, fa una hora que l'estic buscant! Encara que sigui diumenge a la tarda. Això és un drama, perquè vol dir que no hi ha vida separada del món laboral... i si es desconnecta és un mal treballador. Ens estan colonitzant l'espai privat. Tinc algun estudiant que m'envia correus el dia de Nadal, mentre estic allà amb l'escudella. Abans tenia un espai privat que era sagrat: la meua dona, els meus fills, els meus amics... Les xarxes, mal utilitzades, colonitzen aquest espai. I els teus fills et veuran permanentment enganxat a una pantalla. Fora del teu àmbit laboral, i resolent problemes laborals. O sigui, l'home unidimensional que deia Herbert Marcuse.

Què més està prohibit?

Vostè no pot estar malalt: tothom ha d'estar sa, ha de ser esvelt, ha de ser jove. No pot envellir,

“La família –tots els tipus de família que hi ha avui– és el valor més cotitzat per molts joves. I és un valor tradicional. Però són conscients que la família és el seu aixopluc, la bombolla”

tothom ha de conservar-se jove. Té 80 anys? “Et conserves molt jove!”, diem. Ser vell és un insult, gairebé. Hi ha paraules prohibides. El compromís n'és un altre: comprometre's, que vol dir posar-hi

el coll, jugar-se-la, donar-hi temps, implicar-s'hi. El compromís fa una por terrible, el personal amb la parella o amb tenir fills, el social o polític...

Aquest últim, el que està més desprestigiats.

Pregunto a l'aula, a la universitat, quants estudiants estan compromesos en política. I si tinc cent alumnes, n'aixequen la mà dos. Si la pregunta és sobre una església, una comunitat religiosa, el resultat és zero. I si demano sobre ONG, potser arribem a cinc o sis, perquè tenen més *virginitat moral* que els partits polítics, encara que també comencen a perdre-la. El nivell de compromís, de donació de temps i talent a una causa que pretengui transformar el món, és baixíssim, quan hi ha gent en la història que hi ha donat la vida, cosa que a mi em mereix un gran respecte. Fa una mica de por, perquè sense compromís no hi ha canvis, si passes de puntetes no canvies res.

Som espectadors, més que actors?

És el perfil. Un individu assegut, que mira una pantalla, contempla... i critica, a les xarxes. Això és molt senzill!

Significativament, en el seu llistat de paraules prohibides en la societat volàtil s'acaba amb la mort....

Perquè continua essent el gran tabú!

Més que abans, diria jo.

Sí, i tant! No hi pensem, no en volem sentir a parlar, i quan algú ho fa, ho trobem desagradable. El tabú era la sexualitat, abans, però ja l'hem banalitzada, i el seu lloc l'ocupa la mort. Abans es vetllaven els morts a casa, senties tocar a morts al poble, i comptaves que et mories, ho sabies. Hi ha molts joves que no han entrat mai en un cementiri i no han vist mai un cadàver. Paral·lelament, però, l'hem convertida en un espectacle de masses. Mai com ara no havíem vist tantes morts en directe per guerres, per catàstrofes, per fanatisme... La mort és televisada, però com a objecte de pensament no ens hi volem acostar. Ens terroritza pensar que deixarem de ser-hi.

De fet, vostè té un llibre anterior que es diu *Planta cara a la mort*...

Enta imperatiu, sí. Perquè si no afrontes la mort, tampoc afrontes la vida. Si penses que no moriràs mai, que només moren els altres i això no va per tu, potser malbarataràs la teua vida. Pensaràs que tens un temps indefinit, per què t'has de preocupar pel que faràs avui o demà? En canvi, si tens present que un dia potser no podràs abraçar una persona, ni podràs escriure un llibre o fer una classe, donaràs valor al fet d'estar viu. Aprofitaràs com vius. Amagar la mort és una manera d'amagar la vida, també. No pensis que ets immortal.

I doncs, què és allò que roman en el món volàtil? Què vol dir tenir una *vida plena*?

És un concepte que vull desenvolupar més, potser en un proper llibre. Tenim aquest concepte de plenitud, que és diferent del de *felicitat*, que està molt manipulat. Es diferencia de la buidor, quan res no t'omple ni et satisfà. *Vida plena* és la vida d'aquella persona que gaudeix intensament amb allò que fa, perquè té sentit. Si un pallaso gaudeix fent riure la gent i ho sap fer, té una vida plena. Després tindrà més o menys diners, es cansarà més o menys, però tindrà una vida que respon a la seva autenticitat i el seu projecte. En una vida plena és més important això, o les relacions de qualitat que el confort. Qui té una vida plena vol gaudir amb el que fa, perquè l'omple: ser periodista, metge o pallaso. Que m'omple és una expressió molt bonica, vol dir que em satisfà, que em sento útil, que val la pena dedicar un temps a fer això.